

hozzáfűzni, hogy a jelen írás alapötletét, a *Kamon-kő* nevet az ünnepelttől kaptam. Köszönet neki ezért.

Irodalom

- KISS 1979 = KISS LAJOS, Tautologische slawisch-ungarische Mischnamen in der ungarischen Toponymie: *Studia Slavica* 25: 231–9, 1979.
FALUVÉGI 1992 = FALUVÉGI KATALIN, *Kő + szikla = kőszikla?*: Emlékkönyv Rácz Endre hetvenedik születésnapjára. Bp., 1992. 60–4.
BARTHA 1993 = BARTHA CSILLA, Megjegyzések a lexikai kölcsönzésről: Emlékkönyv Fábian Pál hetvenedik születésnapjára. Bp., 1993. 26–35.
Régi magyar glosszárium. Szerk. BERRÁR JOLÁN és KÁROLY SÁNDOR. Bp., 1984.
KISS LAJOS, Földrajzi nevek etimológiai szótára (FNESz.). 4. kiad. Bp., 1986.

FALUVÉGI KATALIN

Főiskolai hallgatók névtani kutatásai

A tanítóképző főiskolai hallgatók tudományos vagy tudományos jellegű munkára fogása több nehézségbe ütközik. Az egyik nagy nehézség a viszonylag rövid képzési idő, illetve az ebből fakadó képzés szaktárgyanként nem elég intenzív volta. A másik fontos faktor is ebből fakad. Tudnillik a rövid képzési idő miatt a képzés első szakaszában meg kell kezdeni a felkészítést, mert különben valós eredményeket igen nehéz produkálni. Ilyenkor pedig azért nehéz megnyerni a hallgatókat az ügynek, mert még igazában nem tájékozódhattak a képzés teljes rendszerében.

Mindennek következtében nagyon fontos a hallgató középiskolás előélete. Különös szerencse, ha a hallgatók valahol, például Hatvanban vagy a helyi gimnáziumban már találkoztak névtannal, akár neveket gyűjtöttek, netán fel is dolgoztak. Az is szerencse, ha a hallgató szülőfalujában gyűjt neveket, majd azok feldolgozására vállalkozik, hiszen ott a szülők és az ismerősök remek támaszt jelenthetnek a munkában. Jó előiskola az egyéb területeket célzó honismereti munka is, mert jó szemléleti alapot nyújthat, mivel kialakítja a tények tiszteletét, az utánajárás szükségességének felismerését. Igen jó előkészületnek számít az ilyen természetű munka az adatközlők felderítésében is. Ha valamelyik középiskolás valamely honismereti kör tagja, újfent szerencsés, hiszen egy átlagos (nem iskolai) honismereti kör valódi táptalaj a kezdő gyűjtő számára, lett légyen akár névtanos, akár hagyománygyűjtő.

Természetesnek kell tekintenünk, hogy a hallgatók nagyobb része nem rendelkezik ilyen előzetes ismerettel. Éppen ezért mindjárt az első évfolyam második félévében kell vagy lehet kiválasztani azokat, akik ilyen munka végzésére alkalmasnak látszanak. (Ebben fontos szerepet játszik az első évfolyamosok bemutatkozása. Ebből az alkalomból mindenkit megkérdezek, végzett-e ilyenféle

munkát. Nemkülönben arra is kíváncsi vagyok, milyen idegen nyelvet tanult, járt-e – s ha igen, hol – külföldön. Az előzetes tájékozódás meghozza gyümölcsét.)

Az országos földrajzinév-gyűjtés vonzásában

A hatvanas évek közepén kezdődött meg hazánkban a földrajzi nevek gyűjtése az MTA Nyelvtudományi Intézetében kidolgozott szempontok szerint. A munka megyénkben is kezdetét vette, ha nem is egészen az említett szempontok szerint. A kiírt pályázatok jelentős alapul szolgáltak ahhoz a munkához, amely főiskolánk és a Szolnok Megyei Múzeumok Szervezete megállapodása alapján a megye földrajzi neveinek összegyűjtését célozta.

Főiskolánk hallgatói és oktatói két volt járás, a jászberényi és a kunszentmártoni járás névanyagának az összegyűjtését és közzétételét kapták feladatul. Az előkészítő megbeszélést követően 17 hallgató, három oktató, továbbá három külsős látott munkához. Összegyűltek a földrajzi nevek, és a kiadvány 1986-ban látott napvilágot. Ezt követte a Jászszági földrajzi nevek című kiadvány 1989-ben, amely az 1986-ban főiskolánkon megtartott országos névtani tanácskozás anyagát tartalmazza.

A hallgatók óriási munkát végeztek. Becslésem szerint több mint húszezer nevet gyűjtöttek össze, és megteremtették a kiadvány alapját. Némely nagyobb terület anyagának összegyűjtésére több hallgató vállalkozhatott a siker reményében. Különösen Jászberény névanyagának összegyűjtése okozott számos nehézséget, de hallgatóink valóban megküzdöttek velük.

Ugyancsak részt vállalt nyolc hallgatónk a volt kunszentmártoni járás földrajzi neveinek összegyűjtésében is. Három hallgatónk egyénileg gyűjtötte a tájegység egy-egy településének névanyagát, a többiek pedig egy névgyűjtő tábor munkájának részesei voltak. (Vö. alább!) A résztvevők között volt egy végzett tanító is. A hallgatóink itt is több ezer nevet gyűjtöttek össze. Két hallgató pedig fel is dolgozta az anyagot.

Jászszági névgyűjtő táborok

A jászszági földrajzi nevek mellett a nyolcvanas évek elejétől folyt az embernevek és az egyéb nevek gyűjtése is. Az első ilyen akció Jászszentandráson zajlott. Egy hallgatócsoport kiköltözött a faluba, és összegyűjtötte a tanuló ragadványneveket. Egy másik alkalommal – a Pethő kolléga szervezte szociológiai táborral párhuzamosan – újabb névtani tábor működött. Akkor egyrészt a lakosság hivatalos neveit szedtük össze a helyi tanács nagyvonalú támogatásával, másrészt sort kerítettünk a ragadványnevek, valamint az állatnevek összegyűjtésére is.

Hasonló gyűjtés folyt Jászfákóhalmán is. Összegyűjtöttük az emberneveket, az állatneveket is, azaz valójában szinte teljes a gyűjtemény. Ha ehhez hozzátesszük, hogy a személynevek 1705-től szintén rendelkezésre állanak, akkor megállapíthatjuk, hogy ennek a településnek a legteljesebb a névgyűjteménye. Kapcsolódik hozzá még a becézőnevek gyűjteménye és feldolgozása is.

Névtábort sikerült működtetni Jászsalsószentgyörgyön és Jászkiséren is. Itt elsősorban a lakónyilvántartó anyagát sikerült kicédulázni, és így feldolgozásra vár.

A további gyűjtemények létrehozásának a tábor fontos tényezője. Ahol ugyanis megjelentünk, ott már könnyebben akadt olyan hallgató, de akár más is, aki vállalta a nagyon kemény munkát.

Kunszentmártonban is

Külön szívfoltja volt ennek a munkának az 1986-ban szervezett és lebonyolított névgyűjtő tábor Kunszentmártonban. Ebben négy hallgatónk és egy végzett növendékünk vett részt ottani gimnazistákkal együtt. Igen tanulságos és sok tapasztalatot hozó együttlét volt. (Meg kell jegyezni, hogy főiskolánk gondos istápolója volt minden ilyen munkának és az ma is. Anyagilag és erkölcsileg egyaránt jelentős támogatást kaptunk.)

Névtani témájú szakdolgozatok

1974-ben született meg a főiskolán az első névtani témájú szakdolgozat: POLYÁK MÁRIA: Szülőfalum (Abony) dülőnevei. A másodiknak már köze van a Jászsághoz: Szülőfalum (Kocsér község) földrajzi nevei. Ezeket 1991-ig 36 földrajzi nevekkel foglalkozó szakdolgozat követte. A névtani szakdolgozatok legnagyobb részét a személynevekkel foglalkozó szakdolgozatok tették. 1992-ig 72 ilyen munka született. E szakdolgozattípus nagyobb hányada a tanulói ragadványnevek gyűjteményeként jelentős, de számos olyan munka található közöttük, amelyek népi ragadványneveket közölnek és dolgoznak fel. Két munka egy-egy üzem ragadványneveit tartalmazza. Összesen tíz dolgozat foglalkozik állatnevekkel.

Hallgatóink összesen 70 magyar település névanyagát kutatták és dolgozták fel. Némely település neveiről több dolgozat is készült, olykor ugyanarról a névtípusról is.

Az eltelt 18 év alatt tehát 118 névtani témájú szakdolgozat készült, azaz évente átlagosan valamivel több mint hat. A megoszlás természetesen nagyon egyenetlen. A kezdet kezdetén, 1976-ban 13 szakdolgozatot írtak a hallgatók ebből a tárgykörből, 1981-ben 11-et, 1983-ban 10-et, 1987-ben 17-et, 1989-ben 12 szakdolgozat született. A dolgozatok több mint fele öt évben készült. Az első nagyobb számú dolgozat a munka indulásával lehetett összefüggésben, a második talán a várható befejezéssel. Ugyanez vonatkozhat 1983-ra is. A befejezésnek, az első kötet megjelenésének szólhatott az 1987. évi abszolút csúcs. A hatás kitarthatott még 1989-ig, amikor ugyancsak nagyobb számú szakdolgozat született.

Látnivaló, hogy az események befolyásolhatják a hallgatók szakdolgozati témával kapcsolatos választását. A munkának, a látható sikernek mindig van vagy lehet hatása.

A dolgozatírók nagyobb része jászsági témát dolgozott fel. Ezért több jászsági település névtani feldolgozása egészen részletes, sokoldalú. Jászájkóhalmáról írtak legtöbb szakdolgozatot, szám szerint tízet. Itt szakdolgozat őrzi a földrajzi neveket, a vezeték- és keresztneveket, a keresztnevek történeti rétegét is vizsgálta a dolgozatíró. Van egy jó ragadványnevekről szóló szakdolgozat, továbbá tanulói ragadványnevek rendszerét megalkotó írás is. Egy hallgató feldolgozta az ott használatos állatneveket, egy hallgató OTDK-ás pályamunkát készített a becézőnevekről.

Jászsalsószentgyörgyről 5, Jászapátiról 6, Jászárokszállásról 7, Jászberényről ugyancsak 7, Jászkiérről 6 szakdolgozat szól. Ezek alapján megrajzolható lenne az említett települések csaknem teljes névtani arculata. Erre azonban tanítóképzős hallgatók alig pályázhatnak a siker reményében. Eddig egyetlen névtanos szakdolgozat jelent meg (IVÁNDYNÉ GYENES ILONA: Ivád ragadványnevei), egy pedig most van megjelenőben: PANYI KATALIN: Becézőnevek Jászfákóhalmán.

Tanulságok

Nevek tízezreit gyűjtötték össze hallgatóink, és ezzel nagyon sokat segítettek a magyar és az egyetemes névtudománynak. Különösen a földrajzi nevek összegyűjtése jelent mérhetetlenül sokat, hiszen máris nagyon sok ilyen név hullt ki az emlékezet rostáján.

A nevek összegyűjtésén kívül a hallgatók nagyobb része képes volt arra, hogy a neveket feldolgozza, azok leglényegesebb jegyeit absztrahálja, illetve a kialakított kategóriákkal szembesítse, s mindezek alapján rendszerezze. Szükségképpen színesebbé vált, gazdagodott a tulajdonnevekre vonatkozó ismeretük. A tények fontossága, tisztelete elmélyítette más rendszerek elemeire vonatkozó felismeréseiket is.

Egyéb tanulságok: Különösen hasznos lehet egy leendő tanító számára, ha egy picit kívülről is bepillant a tanulói ragadványnevek színes világába, majd rendszerébe. Ezáltal pedagógusabb pedagógus lehet.

Az emberekkel kialakítandó kontaktus nemkülönben segítséget nyújthat a pályán való érvényesüléshez. A nem direkt kérdés különösen jelentős tanulságokkal szolgálhat. Ha valaki nem szülőfalujában látott munkához, s erre is akadt példa bőven, akkor hallgatóként meg- és átélte a településsel való ismerkedés útját. A sikerek és a kudarcok egyaránt hozzásegítették ahhoz, hogy csakugyan megtanulja, hogyan lehet az esetleges buktatókat elkerülni.

A faluhoz vezető út első állomásán a kutatni készülő ember könnyen idősebb pedagógusra lel. Több hallgató így találkozott a munka során a terepen élőtevékenykedő idősebb pedagógussal, aki igen jelentős segítséget nyújthatott nekik ebben is, abban is...

FARKAS FERENC

Adalékok az újabb magyar cégnevek tipizálásához

A magyar névtani szakirodalomban lapozgatva feltűnik, hogy a közlemények közt alig találunk a cégnevek, intézménynevek vizsgálatára vonatkozó írásokat. E hiányt az is indokolhatja, hogy az utóbbi évtizedekben – az állami ipar, kereskedelem egyedurialma idején – nem volt érdekes ez a téma, hiszen igazán nem lehetett